

Урок № 7

Українські народні думи.
Героїчний епос українського
народу. Різновиди дум
(історико-героїчні,
соціально-побутові).
Жанрова своєрідність,
історична основа, героїчний
зміст дум. Специфічність
поетичної форми, ритму

Пригадай

Дивовижні скарби зберіг український народ протягом століть. І не лише для себе – для всіх народів. І скарби ці – народні пісні, балади, а найперше – думи, унікальний жанр української народної творчості, з яким пов'язане неповторне кобзарське мистецтво, славні імена лірників і бандуристів. Дума є жанром виключно українського епосу.

- **Пригадай, що називається епосом?**
- **У чому полягають його особливості?**
- **Які епічні жанри тобі відомі?**

Епос – різновид літературного роду, що оповідає про події, які нібито відбувалися у минулому.

До епічних жанрів належать:

- міф
- легенда
- казка
- переказ
- притча
- оповідання
- повість
- новела
- роман

Справді лицарським духом дихає новий богатирський епос, який у той час, між 1560 і 1648 роками, виріс у степах запорозьких, зокрема й думи – це ті безсмертні пам'ятки ще першого етапу в розвитку козацтва, які створені генієм самого народу, і які назавжди будуть предметом гордості українського народу.

Іван Франко

*Термін «дума»
запровадив до наукового обігу
Михайло Максимович 1827 року.*

Переглянь (додатково):

[https://www.youtube.com/watch?
v=Y-CdvEdpZA8](https://www.youtube.com/watch?v=Y-CdvEdpZA8)

Д

– це ліро-епічні (пісенно-розповідні) твори героїчного або соціально-побутового змісту.

У

виконуються речитативом (*протяжне проказування, що наближається до декламації і співу*) у супроводі кобзи, ліри або бандури.

М

И

Виникнення думи відносять приблизно до XV–XVI ст.

О
З
Н
А
К
И
Д
У
М

зміст – героїчний, рідше –
соціально-побутовий

великий обсяг

відсутній поділ на строфи, але є
поділ на періоди або тиради

різна кількість складів у рядках

дієслівне римування

оригінальна композиція
(«заплачка», власне дума,
славословіє)

імпровізаційність

виконуються речитативом у
супроводі кобзи, ліри або
бандури

КОМПОЗИЦІЙНА БУДОВА ДУМ

- **Зачин** («заплачка») – вступ, початок, який наявний також і в билинах, історичних піснях. Зачин найчастіше починається вигуком «ой», вказує на місце, час дії, готує читачів до подальшої історії.
- **Основна частина** (власне дума) – розповідь про події.
- **Кінцівка** ж думи, у якій уславлюються герої, змальовані в ній історичні події, називається **славословієм**.

Різновиди дум

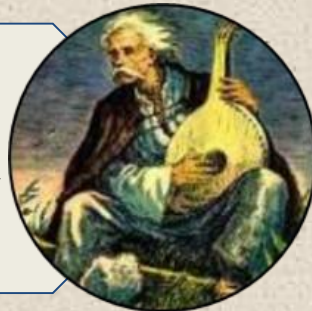
Історико-героїчні

про героїчну боротьбу українського народу проти турецько-татарських загарбників та про турецьку неволю (14–15 ст. – рання козацька доба).

про героїчну боротьбу українського народу проти національного поневолення (16 – поч. 17 ст. – доба Хмельниччини і Гетьманщини).

Соціально-побутові

ПОРІВНЯЙ ДУМИ ТА ІСТОРИЧНІ ПІСНІ

ДУМИ	СПІЛЬНЕ	ІСТОРИЧНІ ПІСНІ

ПЕРЕВІР СЕБЕ

ДУМИ

- ВЕЛИКІ ЗА ОБСЯГОМ;
- РІЗНА КІЛЬКІСТЬ СКЛАДІВ У РЯДКАХ;
- ВИКОНУЮТЬСЯ РЕЧИТАТИВОМ ПІД СУПРОВІД КОБЗИ, БАНДУРИ, ЛІРИ;
- ЧІТКА БУДОВА: ЗАЧИН, ОСНОВНА ЧАСТИНА, КІНЦІВКА;
- ОПИСУЄ ЯК ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ, ТАК І ПОДІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ.

СПІЛЬНЕ

- ВИСОКА ПОЕТИЧНІСТЬ МОВИ;
- ВІРШОВАНА ФОРМА;
- ДІЄСЛІВНЕ РИМУВАННЯ;
- УСНЕ ПОШИРЕННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ;
- ВАРІАНТНІСТЬ ТЕКСТУ;
- НАЯВНІСТЬ ІСТОРИЧНИХ ОСІБ.

ІСТОРИЧНІ ПІСНІ

- НЕВЕЛИКИЙ ПІСЕННИЙ ТВІР;
- МАЮТЬ ЧІТКУ БУДОВУ (ПРАВИЛЬНЕ ЧЕРГУВАННЯ НАГОЛОШЕНИХ І НЕНАГОЛОШЕНИХ СКЛАДІВ, ОДНАКОВА КІЛЬКІСТЬ СКЛАДІВ У РЯДКАХ; ПОДІЛ НА СТРОФИ);
- СПІВАЄТЬСЯ;
- ЕКСПОЗИЦІЯ, ЗАВ'ЯЗКА, РОЗВИТОК ПОДІЙ, КУЛЬМІНАЦІЯ, РОЗВ'ЯЗКА.
- РОЗПОВІДАЄТЬСЯ ЛИШЕ ПРО ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ.